

Spis treści

1. Dlaczego psychologowi niezbędna jest znajomość metodologii?	XI
1. Różne rozumienia metodologii	XI
2. Dwa cele nauczania metodologii	XIII
3. Podstawowa literatura z zakresu metodologii badań psychologicznych i dyscyplin pokrewnych	XVII

Część I Natura procesu badawczego w psychologii

1

1. Psychologia jest nauką empiryczną – zagadnienia wprowadzające	5
1. Wprowadzenie	5
2. Cele poznania naukowego – zewnętrzne i wewnętrzne	6
3. Schemat poznania naukowego	8
4. Intersubiektywny charakter poznania naukowego – Kazimierza Ajdukiewicza zasada racjonalności	14
5. Idealizacyjny charakter poznania naukowego	17
6. Redukcjonizm i reduktywizm a problem swoistości poznania naukowego w psychologii	18
7. Podsumowanie	23
2. Psychologia traktuje o związkach między zmiennymi – odmiany zmiennych i ich operacjonalizacja ...	25
1. Wprowadzenie	26
2. Pojęcie zmiennej	26
3. Konstrukcja mnogościowej zmiennej ilościowej	29
4. Stanleya S. Stevensa klasyfikacja zmiennych: nominalne, porządkowe, interwałowe i ilorazowe	30
5. Zmienne zależne i niezależne. Klasyfikacja zmiennych	32
6. Zasady wprowadzania terminów teoretycznych do nauk empirycznych (według Jerzego Kmity)	34
7. Wskaźniki	36
8. Wyniki uzyskane na skalach narzędzi pomiarowych jako wskaźniki zmiennych ilościowych	41
9. Nowe ujęcie problemu operacjonalizacji zmiennych psychologicznych (według Elżbiety Hornowskiej)	43
10. Podsumowanie	49
3. Problemy badawcze i hipotezy badawcze	51
1. Wprowadzenie	51
2. Problem badawczy jako pytanie – pytania rozstrzygnięcia i pytania dopełnienia; problemy rozstrzygalne i nierozstrzygalne	51
3. Nuela Belnapa klasyfikacja pytań	55
4. Hipoteza jako odpowiedź na pytanie badawcze	58
5. Klasyfikacja problemów badawczych i hipotez badawczych	59
6. Podsumowanie	63
4. Struktura procesu badawczego w psychologii	65
1. Wprowadzenie	65
2. Struktura procesu badawczego w psychologii (ujęcie Jerzego Brzezińskiego)	65
3. Między „odkryciem” a „uzasadnieniem”	72
4. Podsumowanie	76

Część II Uwarunkowania procesu badawczego

79

5. Zewnętrzne uwarunkowania procesu badawczego – psychologia a praktyka społeczna	81	2. Wpływ świadomości metodologicznej na rezultaty procesu badawczego	96
1. Wprowadzenie	81	3. Badanie psychologiczne jako interakcja badacz – osoba badana	110
2. Między zewnętrznymi i wewnętrznymi uwarunkowaniami procesu badawczego w psychologii	82	4. Podsumowanie	135
3. Psychologia stosowana czy stosowanie psychologii – jedna albo wiele psychologii?	83	7. Etyczne problemy naukowych badań psychologicznych	139
4. Psychologia a model tzw. nauk praktycznych	87	1. Wprowadzenie	139
5. Obieg informacji między sferą praktyki społecznej i sferą nauki	89	2. Szczególnie etycznie wątpliwe aspekty działalności badawczej psychologa ...	143
6. Podsumowanie	92	3. Informowanie społeczności uczonych o uzyskanych rezultatach badawczych.	153
6. Wewnętrzne determinanty procesu badawczego	95	4. Psycholog jako nauczyciel i mistrz – jedność badania i nauczania	159
1. Wprowadzenie	95	5. Testy psychologiczne w rękach psychologa	165
		6. Rezultat badawczy jako podstawa praktycznego działania	173
		7. Podsumowanie	174

Część III W stronę metod statystycznych

177

8. Próba – wybrane zagadnienia	181	4. Wybór optymalnej miary siły związku między zmiennymi	203
1. Wprowadzenie	181	5. Podsumowanie	204
2. Dlaczego próba złożona z ochotników nie jest reprezentatywna (jest stronnica)?	182	10. Testy istotności różnic i wskaźniki wielkości efektu ES – wybrane zagadnienia	205
3. Próba kwotowa	184	1. Wprowadzenie	205
4. Próba losowa	186	2. Etapy wnioskowania statystycznego ..	207
5. Podsumowanie	194	3. Warunki poprawnego stosowania testów istotności różnic w badaniach empirycznych	210
9. Miary siły związku między zmiennymi – wybrane zagadnienia	195	4. Wybór optymalnego testu istotności różnic i wskaźnika wielkości efektu	217
1. Wprowadzenie	195	5. Wskaźniki wielkości efektu (ES)	222
2. Zależności rzeczywiste a zależności pozorne. Interpretacja przyczynowo-skutkowa związku korelacyjnego dwóch zmiennych	196	6. Przedziały ufności	232
3. Regresja liniowa zmiennej Y względem zmiennej X; korelacja r_{yx}	198	7. Podsumowanie	233

Część IV Modele sprawdzania hipotez

237

11. Model eksperymentalny (E)	241	2. Charakterystyka modelu eksperymentalnego (E)	243
1. Wprowadzenie	241		

3. Pojęcie planu eksperymentalnego i quasi-eksperymentalnego	260	7. Wady i zalety nieeksperymentalnego modelu EPF	311
4. Trafność planu eksperymentalnego i czynniki ją zakłócające	262	8. Podsumowanie	312
5. Podstawowe plany eksperymentalne ..	270	13. Model korelacyjny – model wielokrotnej regresji liniowej (MLR) ..	315
6. Podsumowanie	286	1. Wprowadzenie – model analizy wariancji ANOVA a model wielokrotnej regresji liniowej MLR	316
12. Gdy nie można przeprowadzić badania eksperymentalnego – nieeksperymentalny model ex post facto (EPF)	289	2. Podstawowe odmiany modelu MLR ...	318
1. Wprowadzenie	289	3. Zmienne ilościowe w jedno- -wielozmiennowej odmianie modelu MLR	319
2. Model eksperymentalny a model nieeksperymentalny ex post facto (EPF)	290	4. Zmienne jakościowe w modelu MLR – konstruowanie zmiennych instrumentalnych: kodowanie zero- -jedynkowe (dummy coding)	324
3. Dwie odmiany nieeksperymentalnego modelu EPF	290	5. Ustalenie porządku istotnościowego w obrębie zmiennych niezależnych wprowadzonych do modelu MLR	334
4. Zbieranie danych za pomocą wywiadów	298	6. Kurczenie się korelacji wielokrotnej ...	335
5. Opracowywanie danych empirycznych pochodzących z wywiadów	301	7. Podsumowanie	336
6. Ocena istotności zmiennych w nieeksperymentalnym modelu EPF ..	311		

Część V Podstawy konstrukcji testów psychologicznych i interpretacji ilościowej danych testowych wybrane zagadnienia

337

14. Rzetelność – błąd standardowy – moc dyskryminacyjna pozycji testowych ..	343	4. Badanie trafności z wykorzystaniem modelu analizy czynnikowej (tzw. trafność czynnikowa)	379
1. Wprowadzenie	344	5. Podsumowanie	380
2. Założenia klasycznej teorii rzetelności testów psychologicznych	344	16. Standaryzacja – obiektywność – normalizacja	383
3. Odmiany błędu standardowego	345	1. Wprowadzenie	383
4. Punktowa i przedziałowa estymacja wyniku prawdziwego	347	2. Standaryzacja i obiektywność testu ...	383
5. Sześć empirycznych metod estymacji rzetelności testu psychologicznego ...	349	3. Skale standardowe oparte na modelu rozkładu normalnego	385
6. Trzy wskaźniki mocy dyskryminacyjnej pozycji testowych	359	4. Porównanie skal standardowych	388
7. Podsumowanie	363	5. Podsumowanie	390
15. Ustalanie trafności testu	365	17. Analiza profili psychometrycznych – porównania intraindywidualne i interindywidualne	391
1. Wprowadzenie	365	1. Wprowadzenie	392
2. Cztery aspekty trafności	367	2. Analiza intraprofilowa	393
3. Aspekt zbieżny (konwergentny) i różnicowy (dyskryminatywny) trafności – analiza macierzy „wielu cech – wielu metod” Donalda T. Campbella i Donalda W. Fiskego	374	3. Analiza interprofilowa	398
		4. Podsumowanie	406

18. Problemy adaptacji kulturowej testów	409
1. Wprowadzenie	409
2. Czy testy psychologiczne powstałe w warunkach innej kultury powinny być poddane adaptacji kulturowej?	410
3. Sprawdzanie równoważności testów (według Radosława Ł. Drwala)	415
4. Konteksty adaptacji kulturowej testów (według Jerzego Brzezińskiego)	416
5. Podsumowanie	423
Nota bibliograficzna i podziękowania	425

Bibliografia	429
Dodatek A. Jak przygotować raport z badań psychologicznych?	449
Dodatek B. Tablice statystyczne i psychometryczne	453
Dodatek C. Alfabet grecki	509
Indeks rzeczowy	511
Indeks nazwisk	517
O Autorze	526